

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

8
2023

Tosh o'rmoni
(Navoiy viloyati)

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 450 sahifa, 30-avgust, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'zR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMBIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq Markazi xorijiy hamkorlik bo'yicha mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zR Tabiat resurslari vazirligi,
O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

JSTga a'zolik Yangi O'zbekistonni jahon iqtisodiyotiga olamshumul integratsiyalashtiradi	6
Muxiddin Kalonov , i. f. d., professor	
O'zbekistonda ipakchilik sanoatining rivojlanish strategiyalari samarasi.....	11
Jumayev Olimjon Sadulloevich , tadqiqotchi	
"Yashil" iqtisodiyot va uni shakllantirish masalalari	18
Yokubjanov Doniyor Islom o'g'li , tayanch doktorant	
Suv ta'minot korxonalarining biznes jarayonlari bo'yicha asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI)ni baholash.....	24
Saidakbarov Xusniddin Abdisalomovich , PhD	
O'zbekiston fond bozorida investorlarning pul mablag'larini jalb qilish mexanizmlaridan foydalanish	27
Karimov Akramjon Ikromjon o'g'li , PhD	
Ishchi kuchi bozorining amal qilish metodologiyasi	34
Mamaraximov Bekzod Erkinovich , i. f. n., dotsent	
Yashil turizmni rivojlantirish va takomillashtirish istiqbollari.....	39
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna , kafedra o'qituvchisi	
Suv resurslaridan foydalanishning samaradorligini baholashga yondashuvlar.....	44
Axmedov Sayfullo Normatovich , t. f. n., mustaqil tadqiqotchi	
Samarqand viloyatida xizmat ko'rsatish sohasining holati va innovatsion rivojlanish tendensiyalari tahlili	50
Berdiyev Anvar Abduraxmonovich , tayanch doktorant	
Mamlakatimizda markaziy bank monetar siyosatini amalga oshirishning amaliy holati.....	56
G'aybullayeva Zilola Raxmatullo qizi , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari kapitalidagi mavjud davlat ulushlarini kamaytirish	61
Olimjanova Nigora Alisherovna , mustaqil izlanuvchi	
Infratuzilmaviy investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda islom moliya bozorining roli.....	65
Saydirasulov Laziz Alimovich , doktorant	
Balansning tarkibiy tuzilishi va unga ta'sir etuvchi omillar	71
Tulayev Mirzakul Salamovich , kafedra dotsenti; Axmedov Akbarali Sultonmurodovich , i. f. n (PhD)	
Интеграция современных информационных систем в аудит бюджетных организаций	78
Урдабаев Жарылкап Ермакбаевич , независимый исследователь	
Формирование и использование ресурсного потенциала промышленных предприятий.....	83
Махмудов Носир Махмудович , д. э. н., профессор; Фозилова Фирангиза Комиловна , докторант	
Qishloq xo'jaligi ekinlarining yovvoyi ajdodlarini genofond sifatida asrash va ulardan samarali foydalanish zarurati.....	89
Sherali Xolliyev , kafedra o'qituvchisi	
Turizmni rivojlantirishda axborot texnologiyalarning o'rni	94
Yuldasheva Dilnoza Ulugbekovna , mustaqil tadqiqotchi	
Sanoat klasterlarini tashkil etish va boshqarishning o'ziga xos jihatlari.....	99
Xakimov Ziyodulla Axmadovich , dotsent; Axmadova Rayxona Jasurbek qizi , tadqiqotchi	
"Universitet-ishlab chiqarish" integratsiyasi sharoitida oliy o'quv yurtlarining innovatsion rivojlanishini boshqarishning nazariy qoidalari.....	103
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi , iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent	
Farmatsevtika sanoati raqobatbardoshligini oshirishda farmatsevtikaga ixtisoslashgan erkin iqtisodiy zonalardan foydalanishning xorij tajribasi.....	108
Abdiyeva Flora Botir qizi , tayanch doktorant	
Hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga ilmiy yondashuvlar	114
Abdullayev Farxod Ozodovich , mustaqil tadqiqotchi	
Budjet-soliq va pul-kredit siyosatini muvofiqlashtirishda fiskal va monetar qoidalaridan foydalanishning nazariy jihatlari	119
Hakimjon Hakimov , tadqiqotchi	
Analyzing the Impact of External Debt on The Financial Security of the Country	125
Sanakulova Barnogul Rizakulovna , Doctor of Economic Science, Professor; Jamolov Mirzabek Mirjalil ugli , Senior researcher	
Sanoat korxonalarining iqtisodiy o'sishi va barqaror rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	129
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
Digital Advertising Oasis: Qatar's E-Marketing Revolution	133

Mirziyo Sodikov Odiljon ogli	
Tikuv-trikotaj korxonalari faoliyatida marketing tadqiqotlaridan foydalanishning SWOT tahlili	138
Ro'zmamatov Abbos Tolibjon o'g'li , magistrant	
Xorijiy investitsiyalar oqimiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash uchun ekonometrik regression model tuzish.....	144
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li , tayanch doktorant	
Eksport – mamlakat iqtisodiy o'sishiga ta'sir etuvchi asosiy omil sifatida	151
Sharifi Ahmad Sakhrob , mustaqil izlanuvchi	
Роль цифровизации туристической отрасли в повышении её экспортного потенциала страны	156
Суюнова Фотима Баходир кизи , базовый докторант	
Surxondaryo viloyati iqtisodiyotiga kiritilgan xorijiy investitsiyalar prognozi	161
Xatamov Nurbek Ochildiyevich , erkin tadqiqotchi	
Inson kapitalini oshirishda xodimlarni o'qitish va rivojlantirishning o'rni.....	169
G'aniyeva Dilnoza Baxriddin qizi , doktorant	
Совершенствование порядка исчисления и уплаты акцизного налога в Узбекистане	174
Жуманиязова Феруза , PhD, доцент	
Yevropa tiklanish va taraqqiyot bankidan investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	179
Mamatov Bahromjon Shavkatovich , dotsenti, PhD	
Davlat-xususiy sherikligini rivojlantirishning xorijiy tajribalari	184
Mamayusupova Dilovarxon Begmatovna , mustaqil izlanuvchi, i. f. f. d. (PhD)	
Banklar moliyaviy barqarorligini ta'minlashda makroprudensial siyosatning o'rni.....	190
Nilufar Sharipova , PhD	
Dunyoda qorako'l teriga bo'lgan talabning pasayishi: sabab va oqibatlar	197
Nurillayev Jamoliddin Yarashevich , doktorant, i. f. n., dotsent	
Mehnat resurslarini faoliyatini tashkil etishning mezonlari va ko'rsatkichlari	201
O'roqov Mamurali Odil o'g'li , tayanch doktorant	
Biznes loyihalarini moliyalashtirishning xorij tajribasi	208
Razzaqov Jasur Hamraboyevich , dotsent, PhD	
Сравнительный анализ методов оценки финансирования инновационных разработок предприятие.....	212
Рузиева Дилноза Абдусаматовна , независимый исследователь	
IPOning muvaffaqiyatlilik darajasini aniqlash metodikasini takomillashtirish yo'llari	216
Saydullayev Shaxzod Sherzodovich , PhD	
Источники финансирования стартап-проектов и способы их привлечения	222
Хажиев Бахтиёр Душабоевич , dotsent, iqtisodiyot fanlari nomzodi	
Tashqi iqtisodiy munosabatlar sharoitida tashqi savdo va bojxona mexanizmlarini tartibga solish masalalari	227
Adizov Sardor Rashidovich , mustaqil izlanuvchi	
Shaxsning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash strategiyasini ishlab chiqish	231
Mamatov Sardor Axmatjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Malayziya iqtisodiyotida Islom kapital bozori ahamiyatining tahlili.....	238
Abrorov Sirojiddin Zuxriddin o'g'li , PhD	
Анализ современного состояния предприятий топливно-энергетического комплекса Узбекистана	243
Мирзахалилова Азизахон Алишеровна , докторант	
Moliyaviy savdaxonlik orqali fond bozori savdolarida institutsional investorlar faolligini oshirish	249
Sultanov Maxmud Axmedovich , dotsent, PhD	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini tashqi bozorlarga yetkazib berishda tijorat standartlarining o'rni	254
Xojiyev Elshod Yoqub o'g'li , PhD; Fayzullayev Shuhrat Sherali o'g'li , tayanch doktorant	
Особенности использования системно-процессного менеджмента в развитии зеленой экономики	259
Отакулов Махамаджон Каримович , PhD, и.о. доцент	
Milliy turizm tarmog'ida raqobat ustunliklarini aniqlashning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	264
Xalilov Sirojiddin Sherali o'g'li , PhD	
Sut mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalarida "yashil marketing" strategiyalari.....	268
Eshmatov Sanjar Ashirqulovich , mustaqil tadqiqotchi, i.f.f.d.(PhD)	
O'zbekiston Respublikasida kredit mexanizmini takomillashtirish imkoniyatlari	272
Gadoyev So'hrob Jumakulovich , PhD, dotsent	
Влияние инвестиционной политики на инновационную деятельность в Республике Корея.....	277
Алимова София Розумбаевна , независимый исследователь	
Hududlarda oliy ta'lim va mehnat bozori integratsiyasi yo'nalishlarini takomillashtirish.....	282
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich , tayanch doktorant	
Bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy potentsialni rivojlantirish.....	290

N. N. Ismatullayeva , tayanch doktorant Mahalliy byudjet daromadlari shakllanishi va muammolarining amaliy holati va tahlili.....	293
Ollokulova Feruza Mansurovna , PhD Temir yo'l transportidan samarali foydalanishning ekonometrik tahlili.....	298
Shakarova Dिल्фуза Ruzimuratovna , tayanch doktorant Формирование кредитного портфеля современного коммерческого банка.....	304
Жураева Нодира Фузулий кизи , ассистент кафедры Logistika kompaniyalarida yuklarni sug'urtalashni takomillashtirish yo'llari	310
G. Abduvosidova , kafedra o'qituvchisi Tumanlar va tadbirkorlikning rivojlanish darajalarini baholash uslublari	315
Nazarov Shohbek Isroilovich , magistrant Shaxsning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash strategiyasini ishlab chiqish	320
Mamatov Axmetjon Atajanovich , professor; Allaberganov Zakir Gayibovich , dotsent Moliya tizimini barqarorlashtirishda mahalliy budjetlarning imkoniyatlarini oshirish masalalari	327
Ollokulova Feruza Mansurovna , PhD; Eshonqulov Asliddin Mamatmurod o'g'li , magistrant Byudjetdan tashqari mablag'lari samaradorligini oshirishda davlat xaridlarining roli	330
Norov Akbar Ruzimamatovich Fond bozorini rivojlantirishning mamlakat iqtisodiy o'sish jarayonlari bilan bog'liqligi	335
Xoliqov Ulug'bek Rustamovich , t.f.n. Sun'iy intellektning tijorat banklari samaradorligiga ta'siri: xorijiy tajriba	341
N.N.Ro'ziyev O'zbekistonda turizmni rivojlantirishda investitsion loyihalarni jalb qilishning iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	350
Astanov Sherzod Rustamovich , mustaqil tadqiqotchi Assessing the Impacts of Modern Models for Increasing Textile Product Exports through Green Strategies.....	356
Nosirova Charos MDH mamlakatlarida islom moliyasini rivojlanish istiqbollari	364
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna , tayanch doktorant Qayta ishlash sanoati korxonlarini iqtisodiy samaradorligini oshirishning zamonaviy yo'llari	369
Abduxamidova Gulxayo , tadqiqotchi Mintaqa iqtisodiyotiga kiritilayotgan xorijiy investitsiyalar statistik tahlili	374
Xatamov Nurbek Ochildiyevich , erkin tadqiqotchi Международный опыт развития регионов путем привлечения инвестиций через рынок капитала	380
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи , докторант Искусственный интеллект как инструмент управления человеческими ресурсами	386
Хайдарова Малика Шакирджановна , преподаватель кафедры Surxonalar viloyatida kichik tadbirkorlik rivojlanishining iqtisodiy-statistik tahlili	396
S.T.Toshaliyeva , PhD Jahon Savdo Tashkiloti faoliyati va unga a'zo bo'lish xususida.....	403
Ruzibayev Jahongir Nodirovich , tadqiqotchi Xufiyona iqtisodiyot ulushining oshishi O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy xavfsizligiga bevosita tahdid sifatida.....	407
Nabiyev Feruz Nurmurodovich , tadqiqotchi Anoerob qayta ishlash jarayonini elektr impulsli ishlov berish	412
Imomova Nodira Shavkatovna tadqiqotchi, Sultonov Mansur Qilichevich PhD Milliy transport infratuzilmasini takomillashtirish.....	416
Xashimova Naima Abitovna , i.f.n., professor; Ergashev Shoxrux Vosiljon o'g'li assistent Korxonalar faoliyatida internet – marketing texnologiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslar.....	421
M.A.Saparova , talaba Catalyzing Sustainable Consumer Choices: A Study of Retail Advertising Strategies for Green Development.....	425
Karimova Nafisabonu Djamshidovna , PhD Temir yo'l transport tarmog'ining iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	433
Fayzullayev Javlonbek Sultonovich , DSc. Tashqi mehnat migrasiyasi sohasidagi davlat siyosatining yevropa amaliyoti	439
Askarov Zoxidjon Sadikjanovich , Yuridik fanlar falsafa doktori Влияние антикоррупционного просвещения на национальную идентичность государства	445
Мохоров Дмитрий Анатольевич , кандидат юридических наук, доцент O'zbekiston respublikasi davlat moliyaviy nazorat organlari faoliyati samaradorligining muhim ko'rsatkichlari	449
B.T. Turabov , mustaqil tadqiqotchi, i.f.n.	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT MOLIYAVIY NAZORAT ORGANLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINING MUHIM KO'RSATKICHLARI

B.T. Turabov,

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
huzuridagi davlat boshqaruvi akademiyasi
mustaqil tadqiqotchisi i.f.n.

Annotatsiya: Mazkur maqolada, respublikada kadrlar siyosatini va davlat fuqarolik xizmatlari tizimini tubdan takomillashtirishga oid chora-tadbirlar dasturi, joriy qilinayotgan qonunchiliklarning natijalari, KPI tizimining mohiyati, jahon amaliyotida qo'llaniladigan KPI tizimining turlari, samaradorlikning muhim ko'rsatkichlari, uni joriy etishning dolzarbligi, KPI tizimi bo'yicha xorijiy davlatlarda mavjud tajriba, ulardagi salbiy va ijobiy natijalar tahlil qilingan. Shuningdek, O'zbekistonda KPI tizimini joriy qilish zaruriyati, joriy qilishdan kutilayotgan natijalar, ushbu tizimni joriy qilgan sohalarining tajribasi, muammo va kamchiliklari hamda afzalliklarini yoritishga harakat qilingan.

Hisob palatasining nazorat tadbirlarini tayyorlash va o'tkazishda qatnashish yo'nalishining asosiy bosqichlari, nazorat tadbiri natijalariga ko'ra choralarni amalga oshirish yo'nalishining asosiy bosqichlari, hujjatlarining bajarilishini monitoring va tahlil qilish, samaradorlikning qo'shimcha muhim ko'rsatkichlari hamda KRI tizimini joriy qilish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasida amalga oshirilgan ishlar yoritilgan. Muallif tomonidan davlat moliyaviy nazorati va ichki audit tizimini takomillashtirish bo'yicha samaradorlik tizimini tatbiq etish natijasida ijobiy natijalarga erishishi ilmiy asoslangan.

Kalit so'zlar: Moliyaviy nazorat, Hisob palatasi, ichki audit, davlat budjeti, samaradorlik.

Аннотация: В данной статье рассмотрена программа мер по коренному совершенствованию кадровой политики и системы государственной гражданской службы в республике, результаты введенного законодательства, сущность системы КПЭ, виды системы КПЭ, используемые в мировой практике, Проанализированы важные показатели эффективности, актуальность ее внедрения, существующая система КПЭ в зарубежных странах, опыт их отрицательных и положительных результатов. Также были постарались осветить необходимость внедрения системы KPI в Узбекистане, ожидаемые от внедрения результаты, опыт, проблемы и недостатки и преимущества отраслей, внедривших данную систему.

Основные этапы направления участия в подготовке и проведении аудиторской деятельности Счетной палаты, основные этапы реализации мероприятий по результатам аудиторского мероприятия, контроль и анализ исполнения документов, дополнительные важные показатели освещены эффективность и работа, проводимая в Счетной палате Республики Узбекистан по внедрению системы КРИ. Научно обосновано, что автор достигает положительных результатов в результате внедрения системы эффективности совершенствования системы государственного финансового контроля и внутреннего аудита.

Ключевые слова: Финансовый контроль, Счетная палата, внутренний аудит, государственный бюджет, эффективность.

Abstract: In this article, the program of measures for the fundamental improvement of the personnel policy and the system of state civil services in the republic, the results of the introduced legislation, the nature of the KPI system, the types of the KPI system used in world practice, important indicators of efficiency, the urgency of its introduction, the existing KPI system in foreign countries experience, their negative and positive results are analyzed. Also, the need to introduce KPI system in Uzbekistan, the results expected from the introduction, the experience, problems and shortcomings and advantages of the sectors that introduced this system were tried to be highlighted.

The main stages of the direction of participation in the preparation and conduct of audit activities of the Accounts Chamber, the main stages of the implementation of measures based on the results of the audit event, monitoring and analysis of the execution of documents, additional important indicators of efficiency and the work carried out in the Accounts Chamber of the Republic of Uzbekistan on the implementation of the KRI system are covered. It is scientifically based that the author achieves positive results as a result of the implementation of the efficiency system for the improvement of the state financial control and internal audit system.

Key words: Financial control, Accounts Chamber, internal audit, state budget, efficiency

KIRISH

Yangi O'zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan taraqqiy ettirish borasida amalga oshirilayotgan keng gamrovli islohotlarning natijasi ko'p jihatdan davlat moliyasining to'g'ri shakllantirilishi hamda undan samarali foydalanishga bog'liq. Shu sababdan ham respublikada kadrlar siyosatini va davlat fuqarolik xizmati tizimini tubdan takomillashtirishga oid birinchi navbatdagi chora-tadbirlar dasturi belgilab berilgan. Dasturda davlat fuqarolik xizmatini 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish va unda xodimlarni integratsiyalashgan eng muhim samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI) asosida boshqarish va faoliyatini baholashning zamonaviy usullarini tatbiq etish nazarda tutilgan.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonunida ham bir qator talablar hamda vazifalar belgilab berilgan:

Respublikada davlat fuqarolik xizmati faoliyatining samaradorligini baholash tizimini joriy qilish;

davlat fuqarolik xizmatchisining faoliyati samaradorligini baholash predmeti sifatida ularning asosiy samaradorlik ko'rsatkichiga erishish darajasini belgilash;

davlat xizmatchisini rag'batlantirish, lavozimga ko'tarish yoki pasaytirish, malaka darajasi berish, mukofotlash va intizomiy jazoni faoliyat samaradorligiga erishilgan natijasi asosida qo'llash;

davlat fuqarolik xizmatchisi faoliyati rejasini uning faoliyat samaradorligining asosiy ko'rsatkichlari asosida shakllantirish;

malaka imtihonini o'tkazishda xodimning faoliyat samaradorligining asosiy ko'rsatkichlarini inobatga olish nazarda tutilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 22 yanvardagi Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutqida ham "Bosh vazir va Hukumat a'zolaridan boshlab ijro hokimiyati organlarining barcha darajadagi rahbar va xodimlari faoliyatiga natijadorlik mezonlari (KRI) asosida baholash tizimini joriy etish maqsadga muvofiqligi" ta'kidlangan.

Yuqoridagi vazifalar va uni amalga oshirish mexanizmlari, shuningdek, keyingi yillarda mazkur soha faoliyatiga oid qabul qilinayotgan qonunlar, Prezident Farmon va qarorlari, hukumat qarorlaridan ko'rinadiki, mamlakatimizda davlat moliyaviy nazorati tizimi faoliyatini takomillashtirish va ularning faoliyat samaradorligini oshirish ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

METODOLOGIYA

Maqolada davlat fuqarolik xizmatchisining faoliyati samaradorligini baholashning nazariy va uslubiy asoslari o'rganilgan. O'rganish tahlillar asosida xorijiy davlatlar tajribalari tadqiq qilingan.

Tahlil va natijalar. Samaradorlikning muhim ko'rsatkichlari (SMK) iqtisodiy mazmunini o'rganishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mazkur tushunchaning o'zi juda keng va serqirra jarayonlarni qamrab oladi. Tashkilotlar uchun samaradorlikning muhim ko'rsatkichlari tashkilot oldiga qo'yilgan maqsadlarning amalga oshirilganlik darajasini o'lchashni, tashkilotni, uning bo'linma va xodimlari faoliyatiga raqamlarda ifodalangan baho berishni, bundan tashqari, tashkilot o'zining holatini baholash va strategiyasini amalga oshirish imkonini yaratishini va xodimlarning ishchanlik faolligini oshirishga intilishini ta'minlaydigan vositadir.

Xorijiy davlatlar tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, samaradorlikning muhim ko'rsatkichlarini joriy etilishi samarali va adolatli boshqaruv tizimni shakllantirishga asos bo'lmoqda. Shu sababdan ham, O'zbekiston Respublikasidagi yirik korxonalarda, tijorat banklarida SMK samarali joriy qilish chora-tadbirlari amalga oshirilmoqda. Ushbu tizimni bosqichma-bosqich davlat organlarida joriy etish maqsadida bir qator institutsional normalar ishlab chiqilmoqda.

KPI tizimning joriy etilishi orqali davlat xizmatlarini ko'rsatish sifatini baholash nazarda tutilgan. Shuningdek, tizimni tatbiq qilishda xorijiy davlatlar tajribalari, ulardagi metodlar, salbiy va ijobiy natijalar o'rganilishi lozim.

Jahon amaliyotida qo'llaniladigan KPI tizimining bir nechta turlaridan foydalaniladi: erishilgan natijalar

ko'rsatkichlari asosida ko'lga kiritilgan natijalarni sifat va miqdor ko'rinishida baholanadi; sarf-xarajalar ko'rsatkichlari esa sarflangan resurslar hajmi baholanadi; faoliyat yuritish ko'rsatkichlari orqali ishlab chiqarish jarayonlarining bajarilishi baholanadi; natijadorlik ko'rsatkichlari natijasida qo'lga kiritilgan natijalar va sarflangan vaqt nisbati asosida baholanadi; samaradorlik ko'rsatkichlari asosida qo'lga kiritilgan natijalar va sarflangan resurslar nisbati asosida baholanadi.

Shuningdek, ISO 9001:2008 xalqaro standartlari boshqaruv tizimiga ta'sir qiluvchi bevosita va bilvosita omillarni boshqarishni nazarda tutadi hamda KPI quyidagicha talqin qilingan: natijadorlik – rejalashtirilgan natijalarga erishganlik darajasi yoki tashkilotning natijalarga e'tibor qaratish qobiliyati; samaradorlik - erishilgan natija bilan sarflangan resurslarning o'zaro nisbati yoki tashkilotning ma'lum talablar – vaqt, narx, maqsadga erishish darajasi bilan ifodalanadigan ma'lum bir sifat ko'rsatkichlari orqali o'z maqsadlari va rejalarini amalga oshirish qobiliyati tushuniladi. Ya'ni, samaradorlikning muhim ko'rsatkichlari – bu faoliyat natijadorligining muhim ko'rsatkichlari deb tushuniladi. Chunki faoliyat natijadorligi o'zida natijaga erishish darajasi hamda erishilgan natijalarga yetishish xarajatlarini ifodalaydi.

Davlat xizmatchilari, xususan Hisob palatasi xodimlari uchun qo'llaniladigan KPI tizimining o'ziga xosligi - aksariyat natijalar tadbirkorlik subyektlari uchun muhim hisoblangan sarf-xarajatlarning qisqarishi, foydaning oshishi kabi moliyaviy ko'rsatkichlar bilan ifodalab bo'lmazligidir. Shuningdek KPI tizimining joriy qilinishi zarurati quyidagilar orqali ifodalanadi:

Tadqiqot obyekti sifatida tanlangan boshqaruv-nazorat organi Hisob palatasi faoliyati o'ziga xosligi sababdan KPI tizimini joriy qilishdagi muammolar va ularni yechimi bo'yicha takliflar berilgan. Ushbu boshqaruv-nazorat organida KPI tizimi orqali xodimlarining natijadorligini va samaradorligini baholashda katta miqdorda mehnat sarfi talab qilinadigan, lekin natijasi ko'zga tashlanmaydigan yoki o'lchab bo'lmaydigan ko'plab topshiriqlar ijrochilarining mehnati samaradorligini baholashda e'tiborsiz qoldirishi kabi muammolarga duch kelinmoqda. Shuningdek, ish jarayonlarini tashkil etishda faoliyat yuritayotgan xodimlarni to'g'ri rag'batlantirish siyosatini amalga oshirishni tashkil etish sabablaridan ham KPI tizimini joriy qilish zarur hisoblanadi.

Hisob palatasida KPI tizimini joriy qilish orqali xodimlar o'rtasida mehnat taqsimoti nomutanosibligi yuzaga kelishi oldini olish, shu bilan birga, yuqori salohiyatli kadrlarning ishdan tashqari shaxsiy tashabbuslari va faolliklarini oshirish, yuqori samara keltirishi mumkin bo'lgan qo'shimcha faoliyatlar bilan ham shug'ullanishlarini rag'batlantirish maqsad sifatida belgilab olingan.

Natijada, xodim faoliyatiga obyektiv baho berish mexanizmi yaratilib, xodimning shaxsiy motivatsiyasi, o'ziga ishonchi, ishiga sadoqati va yondashuvi ortishi, yangiliklarga intilishi yuzaga keladi.

Ushbu maqsadlarni amalga oshirishda KPI tizimini joriy qilishdan kutilayotgan natijalar quyidagilar:

- xodimlar o'rtasida sog'lom raqobat yuzaga kelishi natijasida ish samaradorligi, natijadorligi ortadi;
- nazorat tadbirlarida ishtirok etganligidan tashqari xodimlar muammo va kamchiliklarni aniqlashi, bartaraf etish choralarini ko'rishi;
- nazorat tadbirlarining natijadorligi ortadi;
- qonunbuzarliklarni, qo'shimcha daromadlarni, optimallashtiriladigan xarajatlarni hamda obyektida mavjud muammolarni imkon qadar to'liq aniqlash va bartaraf etish choralarini ko'rishga e'tibor qaratiladi.

Ushbu nazorat organi hisoblangan Hisob palatasi uzoq bo'lmagan muddatli faoliyatida samaradorlik ko'rsatkichlarini amaliyotga joriy qilishda juda katta ijobiy ishlar amalga oshirilmoqda. Bunga misol tariqasida, Hisob palatasi boshqaruv xodimlari faoliyati samaradorligini aniqlash, ya'ni mehnat intizomi, bajarilgan ish hajmi va ijro intizomi hamda tashabbuskorlik ko'rsatkichlarini baholash tartibi belgilanganligini ta'kidlab o'tish mumkin. Shuningdek, xodimlar faoliyati samaradorligining asosiy ko'rsatkichlari aniq, o'lchanadigan va muayyan natijaga erishishga qaratilgan bo'lishi lozimligini hisobga olgan holda samaradorlikning muhim ko'rsatkichlarini baholashga quyidagicha yondashildi (1-jadval).

Ushbu yondashuv Hisob palatasi xodimlarining faoliyati samaradorligini baholash tartibini ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, xodimlarning faoliyati samaradorligini aniqlash va ma'lumotlarni

yig'ish va tahlil qilish uchun bir nechta elektron-onlayn tizimlaridan foydalaniladi.

Hisob palatasi xodimlari faoliyatining samaradorlik ko'rsatkichlarini baholashda maxsus komissiya tashkil etilib, 66 ta muhim shundan 39 ta asosiy ko'rsatkichlari asosida samaradorlik baholanadi. Bunda, Hisob palatasi sho'balarning vazifalari va funksiyalari hamda amalga oshiradigan ish jarayonlaridan kelib chiqib, samaradorlikning quyidagi muhim ko'rsatkichlari shakllantirilgan:

1. Samaradorlikning asosiy muhim ko'rsatkichlari (nazorat tadbirini amalga oshirish faoliyati bo'yicha) – 39 ta;
2. Samaradorlikning qo'shimcha muhim ko'rsatkichlari (ekspert-tahliliy faoliyati bo'yicha) – 22 ta;
3. Boshqa ko'rsatkichlar va ularga ta'sir etuvchi omillar – 5 ta.

Samaradorlikning asosiy muhim ko'rsatkichlari 39 ta bo'lib, ular qo'yidagilar:

1. Nazorat tadbirlarini tayyorlash va o'tkazishda qatnashish- 21 ta;
2. Nazorat tadbiri natijalariga ko'ra choralarni amalga oshirish -13 ta;
3. Hisob palatasi hujjatlarining bajarilishini monitoring va tahlil qilish – 5 ta.

Shuningdek, xodimlar samaradorlik ko'rsatkichlarini aniqlashda quyidagi 4 ta bosqichlar bo'yicha yo'nalishlar belgilab olinadi.

1. Nazorat tadbirlarini tayyorlash va o'tkazishda qatnashish yo'nalishining quyidagi asosiy bosqichlar:
 - hisob palatasi nazorat ishlarining yillik dasturini ishlab chiqishda qatnashish;
 - nazorat tadbirining tashkiliy bosqichida ishtirok etish;
 - nazorat tadbirining dastlabki o'rganish bosqichida va masofaviy o'rganishlarda qatnashish;
 - nazorat tadbirini o'tkazish bosqichida qatnashish;
 - nazorat tadbiri natijalarini shakllantirish bosqichida qatnashish;
 - oliy darajadagi tashriflar davomida imzolash uchun tayyorlanayotgan hujjatlar, investitsiya dasturlariga va hududiy tashrif bayonlariga kiritilishi rejalashtirilgan investitsiya loyihalari hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining hujjatlari va topshiriqlari ijrosini nazoratini amalga oshirish.
2. Nazorat tadbiri natijalariga ko'ra choralarni amalga oshirish yo'nalishining asosiy bosqichlarida:
 - nazorat obyektining e'tirozlarini ko'rib chiqishda ishtirok etish;
 - aniqlangan xato va kamchiliklarni bartaraf etish, kelgusida yo'l qo'yilishining oldini olish hamda nazorat obyektining faoliyatini takomillashtirish yuzasidan takliflar tayyorlash;
 - vazirliklar, davlat qo'mitalari, idoralar, mahalliy davlat hokimiyati organlari va boshqa tashkilotlar rahbarlarini javobgarlikka tortish to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga takliflar kiritish;
 - taqdimnomalar, ko'rsatmalar, xulosalar, tahliliy ma'lumotlar, prezentatsiyalar tayyorlash;
 - nazorat tadbiri materiallarini huquqni muhofaza qilish organlariga kiritish;
 - materiallarni huquqni muhofaza qilish organlarida yoki sudlarda ko'rib chiqish jarayonida ishtirok etish va boshqalar.
3. Hisob palatasi hujjatlarining bajarilishini monitoring va tahlil qilishda:
 - taqdimnoma, xulosa, tahliliy ma'lumot, chora-tadbir va yo'l xaritalaridagi taklif va ko'rsatmalarni amalda qabul qilinganligi;
 - huquqni muhofaza qilish organlari tomonidan jinoiy yoki ma'muriy ish qo'zg'atilganligi;
 - nazorat obyektining mas'ul xodimlariga nisbatan choralar qo'llanilganligi;
 - nazorat obyektining mas'ul xodimlariga nisbatan choralar qo'llanilganligi;
 - budjet va smeta-shtat intizomini buzgan, Hisob palatasining qonuniy faoliyatiga to'sqinlik qilgan yoki qonuniy talablarini bajarmagan shaxslarni ma'muriy javobgarlikka tortish.

1-jadval

Hisob palatasi faoliyatida samaradorlikning muhim ko'rsatkichlarini baholashdagi yangicha yondashuv

№	Bajariladigan ishlar mazmuni	Misol	Yondashuv
1.	Malaka, tajriba, izlanish talab etmaydigan kunlik bajariladigan ishlar	xizmat safari farmoyishi loyihasini, o'rganish dasturini, xizmat safari guvohnomalarini, vazirliklarga xatlar tayyorlash, yo'l chiptalarini rasmiylashtirish	minimal miqdorda baholash
2.	Joriy vazifa va funksiyalarni bajarish	nazorat tadbirida ishtirok etish	minimal miqdorda baholash
3.	Yuklatilgan vazifalarni bajarish davomida natijadorlikka erishish	nazorat tadbiri davomida xato va kamchiliklar, qo'shimcha daromadlar, optimallashtiriladigan xarajatlarni aniqlash	nazorat tadbirida ishtirok etgan ballarga oshiruvchi koeffitsiyent qo'llash
4.	Nazorat tadbiri natijalarini amalga oshirilishi	aniqlangan xato va kamchiliklar bartaraf etilishi, kamomadlar budjetga tiklanishi, berilgan takliflar qabul qilinishi	yuqori miqdorda baholash
5.	Ish faoliyatiga bevosita bog'liq bo'lmagan, lekin o'z ustida ishlab malakasini oshirish orqali ish sifatini va samaradorligini oshirish faoliyati	Ish faoliyatidan tashqari vaqtda ilmiy faoliyat bilan shug'ullanishi va xalqaro sertifikatlar, ilmiy darajalarga ega bo'lishi	yuqori miqdorda baholash

4. Samaradorlikning qo'shimcha muhim ko'rsatkichlarida:

- hisob palatasining yillik hisobotini tayyorlash;
- O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, Prezidenti Administratsiyasi, Oliy Majlisi palatalari, Vazirlar Mahkamasi va Hisob palatasi yig'ilishlariga ma'lumot tayyorlash;
- normativ-huquqiy va idoraviy hujjatlarni ishlab chiqishda qatnashish;
- ommaviy axborot vositalariga tahliliy ma'lumotlar chiqarish;
- jismoniy va yuridik shaxslar murojaatlari bilan ishlash;
- yuridik va jismoniy shaxslarga amaliy yordamlar ko'rsatish;
- Hisob palatasi raisi va rais o'rinbosarlarining to'g'ridan to'g'ri topshiriqlarini ijro etish;

Bugungi kunda Hisob palatasi xodimlarining faoliyati samaradorligini (KPI) reytingi avtomatik baholanadi hamda xodimlarining faoliyati har chorak yakunida 17 ta yo'nalishdagi 234 ta indikatorlar asosida KPI reyting tizimida baholanadi.

Ushbu jarayon xodimlarning ish samaradorligini oshirish, ularning o'z ustida ishlashi va tashabbuskorligini oshirishga, ma'naviy va moddiy rag'batlantirishga xizmat qiladi. Jumladan, KPI ko'rsatkichlari muntazam tarzda yuqori bo'lgan xodimlar rag'batlantiriladi va aksincha, ko'rsatkichlari past bo'lganlarning faoliyatiga ta'sir choralari ko'riladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

KPI tizimining amalda qo'llanishi davlat xodimlarining sifatli va oshkora davlat xizmatlarini ko'rsatishni ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu tizimni yanada takomillashtirish uchun Hisob palatasi xodimlarining ish faoliyati samaradorligini baholash ko'rsatkichlarini to'laqonli joriy etish uchun qo'yidagi chora-tadbirlarni amalga oshirilishi maqsadga muvofiqdir:

- barcha sho'balarda hisob palatasining jamlanma ko'rsatkichlarini chuqurroq o'rganib chiqib, boshqa sho'balarning ko'rsatkichlarini o'z sho'balari uchun qo'llash imkoniyatini o'rganish;
- ko'rsatkichlarni amalda qo'llash bo'yicha yo'riqnoma ishlab chiqish;
- 2023 yilning o'tgan davrida sho'baning 2-3 ta xodimi tomonidan yilning o'tgan davri mobaynida amalga oshirgan ishlari misolida sinovdan o'tkazish;
- sinov natijalariga ko'ra ko'rsatkichlarni baholashning optimal miqdorlarini aniqlash;

- tizimli ravishda xodimlar faoliyatini baholab borish, Hisob palatasining hisobotlarini shakllantirish imkonini beradigan maxsus axborot dasturining texnik topshiriqlarini ishlab chiqish va ushbu dasturni yaratish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасида кадрлар сиёсати ва давлат фуқаролик хизмати тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2019 йил 3 октябрдаги ПФ-5843-сонли Фармони.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2022 йил 8 августда “Давлат фуқаролик хизмати тўғрисида”ги ЎРҚ-788-сонли Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги 2020 йил 22 январдаги нутқи.
4. ISO 9000:2008 халқаро стандартлари.
5. Ўзбекистон Республикаси Ҳисоб палатасининг 2022 йил 31 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси Ҳисоб палатаси ходимлари фаолиятининг самарадорлигини баҳолаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги К-29-сонли буйруғи.
6. Ўзбекистон Республикаси Ҳисоб палатасининг 2023 йил 1 январдаги К-3-сонли буйруғи.
7. Ўзбекистон Республикаси Ҳисоб палатасининг 2023 йил 28 апрелдаги К-23-сонли буйруғи.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Jtmoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.

